

A 44873

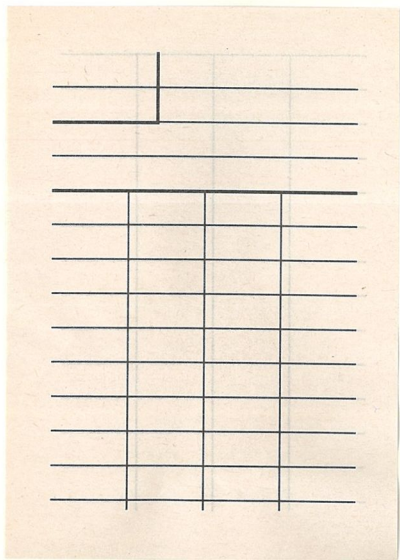
91(01)

Б 493

КИЄВОЗНАВСТВО
В ОСОБАХ

БЕРЛИНСЬКИЙ
МАКСИМ ФЕДОРОВИЧ
Біобібліографічний покажчик

2

A 44873
91(01)
Б 493

Київська міська
організація
Національної спілки
краєзнавців України

Національна
історична
бібліотека
України

Києвознавство в особах

**БЕРЛИНСЬКИЙ
МАКСИМ ФЕДОРОВИЧ**

Біобібліографічний покажчик

Київ – 2021

080

УДК 016:929Берлинський+908(477-25)

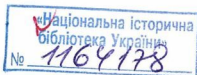
Б-492

*Рекомендовано до друку
Пленумом Київської міської організації
Національної спілки краєзнавців України
(протокол № 1 від 03 березня 2020 р.)*

**Берлинський Максим Федорович : біобібліографічний
показчик / Київ. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України ;
Нац. іст. б-ка України ; наук. ред. О. Реєнт ; упоряд.: О. Гон-
чаров, А. Петровський, З. Мусіна ; ред. Т. Приліпко. – Київ,
2020. – 46 с. – (Києвознавство в особах).**

ISBN 978-617-7399-99-41-3

© Київська міська організація
Національної спілки
краєзнавців України
© Національна історична
бібліотека України

Зміст

Передмова	4
Від упорядників	7
Дослідник і його епоха: короткий нарис про життя та діяльність М. Ф. Берлинського (1764–1848)	8
I. Публікації праць М. Ф. Берлинського	17
II. Наукові історичні та краєзнавчі публікації про М. Ф. Берлинського	21
III. Архівні матеріали, які містять відомості про життя та діяльність дослідника	28
IV. Матеріали довідково-енциклопедичних видань про М. Ф. Берлинського	32
V. Матеріали конференцій, присвячених М. Ф. Берлинському	36
VI. Інтернет-матеріали про М. Ф. Берлинського	39
VII. Ілюстрації	43
Іменний покажчик	44

Передмова

Пропонований біобібліографічний покажчик у своїй основі підготовлений ще в 2014 році. Той рік був багатий на пам'ятні дати для наукового та культурного простору України, зокрема, відзначалося й 250-річчя від дня народження відомого дослідника української історії та старожитностей Максима Федоровича Берлинського (1764–1848), котрий більшу частину свого життя провів у Києві, займаючись активною науковою та педагогічною діяльністю. Проте, з певних причин покажчик не був надрукований і можливість його виходу у світ з'явилася лише зараз.

М. Ф. Берлинському, діяльність якого припала на кінець XVIII – першу половину XIX століть, належать напрацювання в багатьох напрямках знань, які у ті часи формувались як окремі галузі наукових досліджень. Це була епоха, коли наукове життя та освітня система перебували на етапі активного становлення, тож Берлинський став одним із фундаторів науки в середовищі тогочасного Києва.

Попри широкий діапазон наукових зацікавлень М. Берлинського і його вагомий внесок у природничі дослідження, а також тривалу викладацьку діяльність, яку вчений припинив у поважному 70-річному віці, найбільш відомим він став саме в царині історичної науки, як один із засновників киевознавства. Упродовж десятиліть своєї педагогічної та наукової праці Максим Берлинський написав низку статей та монографій, присвячених історії Києва, пам'яткам культури та старожитностям міста. Його наукові напрацювання (хоча вони й не позбавлені методологічних недоліків, що пояснюється, передусім, станом розвитку тогочасної науки) вже своєю появою ознамену-

вали початок цілого етапу в справі дослідження історії української столиці й зберігають своє значення дотепер.

Серед матеріалів, які сьогодні належать до наукового і творчого спадку Максима Берлинського, особливо цікавими є виписки зі щоденника вченого, зроблені на початку ХХ століття його біографом Миколою Семейкіним. Щоденник Максима Берлинського унікальний тим, що в ньому дослідник понад 40 років вів записи про свої щоденні справи, водночас відображаючи і життя тогочасного Києва. Оригінал щоденника, на жаль, втрачений, проте виписки, які дійшли до нашого часу, є цінним джерелом для формування уявлення про соціальні відносини в Києві першої половини ХІХ століття, висвітлення неоднорідного складу київської інтелігенції, зв'язків між представниками наукової та освітянської спільноти міста тощо.

Задум укласти біобібліографічний покажчик, присвячений Максиму Берлинському, виник у процесі підготовки й проведення ініційованої Київською міською організацією Національної спілки краєзнавців України Міжнародної науково-практичної конференції «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти», присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлинського, яка відбулася в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка 27 березня 2014 року. У низці виголошених на конференції доповідей йшлося про недооцінку наукового доробку й постаті Максима Берлинського.

Враховуючи те, що М. Берлинському присвячена понад столітня історіографія, й те, що частина праць сьогодні є бібліографічною рідкістю, а інші розпорошені по різних виданнях, назріла необхідність укласти перелік робіт як самого автора, хоча їх порівняно небагато, враховуючи епоху, коли жив і творив дослідник, так і перелік джерел та літератури, в яких відтворюється його

життя і творчість. Саме тому в рекомендаціях згаданої конференції йшлося, зокрема, й про необхідність видати біобібліографічний покажчик, присвячений М. Ф. Берлінському.

Оскільки М. Ф. Берлінський – один із першопрохідців історичної науки, один із перших дослідників археологічних пам'яток та давньої історії Києва, за що отримав в історіографії почесне звання «першого київського археолога», «патріарха київських старожитностей», то цим біобібліографічним покажчиком Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України* та Національна історична бібліотека України** започатковують власну серію, присвячену дослідникам столиці України під назвою «Києвознавство в особах». Сподіваємось, що видання цього покажчика сприятиме повнішому висвітленню творчого доробку й поцінуванню неординарної постаті М. Ф. Берлінського, життя і плідна праця якого були нерозривно пов'язані з Києвом і стали частиною історії міста.

Олександр Гончаров

кандидат історичних наук, доцент,

голова Київської міської організації

Національної спілки краєзнавців України

* Київська міська організація НСКУ невдовзі після згаданої конференції розробила й затвердила Положення про Премію імені Максима Берлінського Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України.

** Зазначимо, що в Національній історичній бібліотеці України зберігається примірник однієї з книг М. Берлінського «Краткое описание Киева ...» (1820), який містить авторський дарчий напис, адресований його колезі ректору Чернігівської семінарії Мелетію (Івану Наскову).

Від упорядників

Джерельну базу покажчика склали інформаційні ресурси Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної історичної бібліотеки України, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України.

Документальний масив посібника містить книги, статті, публікації, довідково-енциклопедичні видання, матеріали конференцій, читань, а також архівні матеріали (ІР НБУВ, ЦДІАК, ДАК). Друкований документальний масив доповнено інтернет-ресурсами.

Бібліографічні записи частково анотовані, загальна кількість – 135 позицій. Бібліографічний опис здійснено згідно з діючими стандартами: ДСТУ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила», ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання».

У покажчику застосовано традиційне алфавітне розташування бібліографічних записів (розділи I, II, VI, VII), проте деякі розділи згруповано за іншими ознаками. Зокрема, на початку I розділу розміщено опис книжкового ряду праць М. Берлінського, а потім – описи статей та публікацій. У III розділі матеріал представлено у логічному та хронологічно-фондовому опису одиниць зберігання документів. У хронологічно-алфавітному порядку розташовано матеріали енциклопедично-довідкових видань (розділ IV) та конференцій і читань (розділ V).

Посібник містить іменний покажчик. Номери, що стосуються прізвищ осіб, відображених за ознакою персоналії, наведено в іменному покажчику в круглих дужках.

Дослідник і його епоха:

короткий нарис про життя та діяльність М. Ф. Берлинського (1764–1848)

Відомий київський педагог, дослідник історії та пам'яток міста Києва Максим Федорович Берлинський народився 6 серпня 1764 р. у родині сільського священника о. Федора Берлинського. Дитинство хлопчика пройшло в селі Нова Слобода Путивльського повіту тодішнього Курського намісництва (зараз – Путивльський район Сумської обл.), у якому його батько мав парафію³. У 12-річному віці Максим розпочав навчання в Київській академії, де з різницею в декілька років навчалися також його брати. Після десяти років навчання в Академії (включно з богословським класом) Максима Берлинського разом з його братом Матвієм та ще двадцятьма дев'ятьма випускниками закладу було відправлено до Петербурга у розпорядження комісії народних училищ (згодом перетвореної в Міністерство народної освіти під керівництвом графа П. Завадовського)⁴.

У столиці імперії після двохрічного навчання у Петербурзькій учительській гімназії перед молодим і талановитим випускником відкривалася приваблива перспектива викладацької та наукової кар'єри, але прагнення повернутися до улюбленого Києва, вочевидь, пе-

³ [Берлинский]. И[...] Мо[...] священник – Семейкину Н. Н. Письмо со сведениями о роде Берлинских. От 1 декабря 1911 г. // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України (ІР НБУВ). Ф. 175. Спр. 1058. Арк. 1–1зв.

⁴ Хижняк З. І. Максим Берлинський. *Києво-Могиллянська академія в іменах XVII–XVIII ст.* (1500 імен). Київ: КМ Академія, 2001. С. 67.

реважило усі принади столичного життя, і вже у 1788 р. Максим Берлінський знову приїздить до Києва, з яким пов'язує усе своє подальше життя і наукову працю.

У 1789 р. в Києві відкривається Головне народне училище, куди Берлінського зараховано на посаду викладача географії й натуральної та цивільної історії. Перші десять років викладання в училищі увінчалися написанням підручника з історії Російської імперії⁵, який відразу був визнаний «классическою книгою» в Київській академії⁶.

Упродовж 1807–1817 рр. викладацька діяльність Максима Федоровича була пов'язана з Київською академією. На початку 1807/1808 навчального року, після того, як штатну суму на утримання Академії було збільшено вдвічі, її правління з дозволу митрополита Серафіона відкрило вищий клас з історії та географії, для викладання яких було запрошено Берлінського⁷. Викладання припинилося у 1817 році у зв'язку з закриттям закладу.

До 1833 року Максим Федорович викладав історію та географію в Першій Київській гімназії, створеній на базі Головного народного училища у 1819 р. 1834 рік ознаменований завершенням викладацької діяльності М. Берлінського і водночас став своєрідною вершиною в його педагогічній кар'єрі. На початку 1834 р. Берлінського було призначено інспектором Першої

⁵ Краткая российская история, для употребления юношеству, начинающему обучаться истории, продолженная до исхода XVIII столетия, сочиненная в Киеве учителем Максимом Берлинским в Губернской типографии у А. Решетникова. Москва, 1800. II, 151 с.

⁶ Щербина В. И. Первый киевский археолог М. Ф. Берлинский. *Киевская старина*. 1896. № 12. С. 397.

⁷ Киевская Академия в эпоху реформ (1796–1819 гг.) / проф. Ф. И. Титов. Киев, 1912. Вып. II. С. 97.

Київської гімназії. З цієї посади він і вийшов на пенсію восени 1834 р.

Важливим складником плідної діяльності М. Берлінського на завершальному етапі педагогічної кар'єри стала його участь в організації заходів із заснування в Києві Університету Святого Володимира. Досвідченому педагогові було доручено очолити спеціально створений комітет, який займався перевезенням майна Кременецького ліцею до Києва для потреб заснованого тут імператорським указом від 8 листопада 1833 року університету. Згодом Берлінський очолив перший склад університетського правління, яке розпочало свою роботу в березні 1834 р. На новій посаді знаний у Києві педагог організував пошук та оренду приміщень для університету, вирішував важливі господарські питання, готував урочисте відкриття Університету, яке відбулося в липні 1834 року. Після цього на посту голови університетського правління його змінив перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Пізніше, вже після смерті Максима Федоровича, М. Максимович напише: «В новую училищную эпоху Киева, когда здесь учредился Учебный округ и начался Университет Св. Владимира, Берлинский в начале 1834 года назначен был в Инспекторы Киевской Гимназии и в председатели первоначального Университетского Правления. Эту последнюю должность исправлял он до моего прибытия в Киев (13 июля), а Увольнение от инспекторства получил он 30 октября того же 1834 года...»⁸. Діяльність першого ректора Київського університету Михайла Максимовича дістала широке висвітлення у науковій літературі, натомість,

⁸ Максимович М. А. Помянка о М. Ф. Берлинском. *Временник Московского Общества истории и древностей*. Москва, 1850. Кн. V. С. 40.

зв'язок М. Берлинського з університетом донедавна залишався малодослідженою темою⁹.

Після виходу на заслужений відпочинок у жовтні 1834 р. зі званням статського радника, М. Ф. Берлинський продовжував наукову діяльність, підтримував тісні контакти з представниками київської інтелігенції, зокрема й М. Максимовичем, свідченням чого є переписка вчених та щоденникові записи М. Берлинського¹⁰. Незважаючи на фрагментарний характер цих повідомлень, в них все ж простежуються їхні досить близькі, дружні відносини.

Найбільш інтенсивне спілкування двох корифеїв української історичної науки, вочевидь, припадає на період з липня 1834 р. і орієнтовно до 1838 р. – саме цей час ознаменувався найбільшою кількістю заміток, зроблених Максимом Берлинським у його щоденнику про контакти з Михайлом Максимовичем. В наступні роки ці контакти набули епізодичного характеру й переважно виражалися в листуванні двох вчених¹¹. Варто підкреслити, що М. Максимович дуже високо оцінював заслуги свого старшого сучасника в справі дослідження

⁹ Гончаров О. П., Петровський А. І. М. Ф. Берлинський і Київський університет. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2014. № 4 (122). С. 12–15.

¹⁰ Семейная переписка Берлинских. Выдержки из дневника М. Ф. Берлинского за 1806–1845 гг. // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1057. 54 арк. Копії нач. ХХ в.; Листи М. Берлинського до М. Максимовича // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 5117–5120.

¹¹ Петровський А. Взаємини Максима Берлинського та Михайла Максимовича (за матеріалами епістолярної спадщини). *Кисвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлинського*. Київ, 2014. С. 109–115.

історії та старожитностей Києва, відзначав наукову вагу історичних праць Берлинського¹².

Упродовж десятиліть педагогічної та наукової діяльності М. Ф. Берлинський написав низку статей і монографій, присвячених історії Києва та його пам'яткам. Науковий спадок дослідника не втрачає свого значення й сьогодні. Серед головних праць М. Берлинського – «История города Киева от основания его до настоящего времени», написана у 1799–1800 рр. і опублікована по-вністю лише у 1991 р.,¹³ та «Краткое описание города Киева», яке побачило світ у 1820 р.¹⁴. У 1844 р. в журналі «Молодик» було опубліковано окремі розділи «Исторического обозрения Малороссии и города Киева», написані Максимом Берлинським¹⁵. Окрім зазначених монографій, авторству Берлинського належить ряд статей, які публікувалися в тогочасній науковій періодиці¹⁶.

¹² Максимович М. А. Поминка о М. Ф. Берлинском. *Временник Московского Общества истории и древностей*. Москва, 1850. Кн. V. С. 39–40.

¹³ Див. також публікацію першої частини твору у щорічнику «Київська старовина»: Берлинский М. История города Киева от основания его до настоящего времени. *Київська старовина. Щорічник*. Київ, 1972. С. 74–202 ; та повне репринтне видання: Берлинський М. Ф. Історія міста Києва / підгот. тексту до друку, передм. та комент. М. Ю. Брайчевського. Київ: Наук. думка, 1991. 314, [3] с.

¹⁴ Берлинский М. Ф. Краткое описание Киева, содержащее историческую перечень сего города, также показание достопамятностей и древностей оного. Санкт-Петербург: Тип. Департамента Нар. Просвещения, 1820. 204 с.

¹⁵ Берлинский М. Ф. Несколько глав из сочинения Максима Берлинского: историческое обозрение Малороссии и города Киева. Гл. 52–60. *Молодик на 1844 год: укр. лит. сб.* Санкт-Петербург: Тип. К. Жернакова, 1844. Вып. 4. С. 163–196.

¹⁶ Москальов Д. В. Максим Федорович Берлинський. Аналіз наукового доробку «антикварія» та присвяченої йому історіографічної традиції. *Гуманітарний журнал*. 2008. № 1–2 (37–38). С. 138–148.

Треба згадати і те, що М. Ф. Берлинський брав активну участь у роботі наукових товариств. У липні 1818 р. його, як знаного в Києві педагога і науковця, було обрано на посаду директора місцевого відділення Всеросійського біблійного товариства. У 1828 р. Берлинський став членом «Общества истории и древностей российских». Упродовж 1835–1843 рр. він брав активну участь в діяльності Тимчасового комітету для дослідження старожитностей Києва. А вже на схилі літ, у 1843 р., його було обрано почесним членом Київської археографічної комісії для розбору давніх актів¹⁷.

Цікавою сторінкою життя М. Ф. Берлинського стало і його багаторічне спілкування з канцлером імперії (1809–1814) графом М. П. Рум'янцевим, який захоплювався старожитностями і був засновником неофіційного гуртка любителів старовини. У Києві до цього гуртка належали М. Берлинський і київський митрополит Євгеній (Болховітінов). М. Берлинський тривалий час листувався з М. Рум'янцевим, повідомляв останньому про результати досліджень та цікаві знахідки, виявлені під час археологічних розкопок. В Інституті рукопису НБУ імені В. І. Вернадського зберігається 10 листів М. Берлинського до М. Рум'янцева, які засвідчують глибину наукових контактів двох поціновувачів старовини¹⁸. Рум'янець шанував київського дослідника, просив його надіслати монети, знайдені під час археологічних розкопок, а в подарунок передав Максиму Федоровичу золоту табакерку¹⁹.

¹⁷ Щербина В. И. Первый киевский археолог М. Ф. Берлинский. *Киевская старина*. 1896. № 12. С. 396–417.

¹⁸ Письма Максима Берлинского Николаю Петровичу Румянцеву // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10761-10770.

¹⁹ Там само. Спр. 10763. Арк. 1.

Окрім того, граф просив Берлинського зробити план топографії стародавнього Києва, що останній і виконав, передавши Рум'янцеву свою роботу через київського віце-губернатора²⁰ (у 1820 р. топографічний план вийшов друком разом з «Описанием города Киева...»).

Цікаво й те, що М. Берлинський вів щоденник, який став надзвичайно цікавим джерелом, де життя вченого відобразилося крізь призму його епохи. Записи у щоденнику Максим Федорович робив упродовж 40 років (з 1806 по 1845 роки). Ця пам'ятка дійшла до нас у вигляді виписок, зроблених біографом Берлинського М. Семейкіним на початку ХХ ст. (зараз вони зберігаються у фондах ІР НБУ імені В. І. Вернадського)²¹. Микола Семейкін, який був слухачем Київської духовної академії, займався дослідженням життя та наукової діяльності Максима Берлинського, присвятивши знаному педагогові та дослідникові свою академічну роботу. У 1916 р. праця Семейкіна була видана окремою монографією, яка дістала позитивний відгук у науковому середовищі²².

Зі щоденника, окрім даних про самого автора та його різносторонню діяльність, можна почерпнути цікаву інформацію з життя київської інтелігенції першої

²⁰ Письма Максима Берлинского Николаю Петровичу Румянцеву // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10762. Арк. 1.

²¹ Семейная переписка Берлинских. Выдержки из дневника М. Ф. Берлинского за 1806–1845 гг. // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1057. 54 арк. Копии нач. ХХ в.

²² Щербина В. И. *Україна: науковий трьохмісячник українознавства*. Київ, 1924. Кн. 4. С. 167–168. Рец. на кн.: Семейкин Н. М. Ф. Берлинский, бывший ученик и учитель Киевской духовной академии и его учено-литературная деятельность. Киев, 1916. 230 с.

половини ХІХ століття, адже Берлинський коротко занотовував відомості про свої контакти та спілкування з діячами науки, культури, релігійними особами, представниками управлінської верхівки. Ось як оцінював значення щоденника автор виписок, біограф Максима Федоровича М. Семейкін: «Интересность и важность дневника заключается в том, во-первых, что он дает новые, иногда очень характерные факты из жизни того или иного лица, не говоря уже о самом Максиме Федоровиче, а во-вторых, и в том, что дневник в общем характеризует среднее интеллигентное общество Киева начала ХІХ века, в особенности учительскую среду, а иногда и высшее киевское общество и взаимоотношения этих двух общественных групп»²³. Це джерело дає уявлення про соціальні відносини в Києві першої половини ХІХ ст., висвітлює неоднорідний склад київської інтелігенції, зв'язки між представниками наукової та освітнянської спільноти.

На сучасному етапі історичних досліджень науковий інтерес до щоденника Максима Берлинського, з огляду на його унікальність та широку, хоча й досить стислу за характером повідомлень, інформативність, зростає. У 2014 році український історик Д. Москальов опублікував матеріали збережених до нашого часу виписок М. Семейкіна зі щоденника М. Берлинського в журналі «Архіви України»²⁴. (Д. Москальову належить і низка інших досліджень, присвячених Максиму Берлинському та

²³ Семейкин Н. М. Ф. Берлинский, бывший ученик и учитель Киевской духовной академии и его учено-литературная деятельность. С. 7.

²⁴ Москальов Д. В. Из щоденника київського історика Максима Берлинського [Електронний ресурс]. *Архіви України*. 2014. № 3 (291). С. 205–250.

його працям²⁵.) У передмові до публікації автор зазначив, що щоденник Берлинського, незважаючи на певну уривчастість, сухість, іноді надмірну лаконічність свідчень, є джерелом комплексної реконструкції образу вченого, його життя та творчого шляху, представляючи багатий матеріал для персонологічних, історіографічних, просопографічних, культурологічних досліджень²⁶. В цьому, власне, і знаходить вияв цінність цієї пам'ятки, в якій багатогранна особистість вченого і педагога комплексно виражена на тлі епохи, в яку йому довелося жити і працювати. Звідси Київ проступає перед нашою увагою таким, яким його бачив педагог і дослідник Максим Федорович Берлинський.

**Олександр Гончаров,
Андрій Петровський**

²⁵ Москальов Д. В. Максим Федорович Берлинський. Аналіз наукового доробку «антикварія» та присвяченої йому історіографічної традиції. *Гуманітарний журнал*. 2008. № 1–2 (37–38). С. 138–148.

²⁶ Москальов Д. В. Із щоденника київського історика Максима Берлинського [Електронний ресурс]. С. 207.

І. Публікації праць М. Ф. Берлинського

1. *Берлинский, М. Ф.*

Краткая российская история, для употребления юношеству, начинающему обучаться истории, продолженная до исхода XVIII столетия / М. Ф. Берлинский. – Москва, 1800. – 211 с.

2. *Берлинский, М. Ф.*

Краткие наставления о рисовании и черчении, изданные от Главного управления училищ / М. Ф. Берлинский. – Санкт-Петербург : При Импер. акад. наук, [1811]. – 78 с. : ил.

3. *Берлинский, М. Ф.*

Краткое описание Киева, содержащее историческую перечень сего города, так же показание достопамятностей и древностей оного. Собранное надворным советником Максимом Берлинским / М. Ф. Берлинский. – Санкт-Петербург : Тип. департамента народного просвещения, 1820. – 204 с. : карта.

4. *Берлинский, М. Ф.*

Краткое описание Киева / М. Ф. Берлинский ; предисл. Г. Ю. Ивакин. – [Репринтне видання 1820 р.]. – Киев : Час, 1991. – XIII, 224 с. : портр.

5. *Берлинский, М. Ф.*

Наставление о собирании и приготовлении червеца или русской кошенили в южных губерниях Российской империи / М. Ф. Берлинский. – Санкт-Петербург : Изд. Хозяйственного Департамента Министерства Внутренних Дел, 1814. – [2], 56 с.

6. Берлинский, М. Ф.

Объяснение древних мест и урочищ, показанных на изданном 1815-го года плане Киева, о которых упоминается в Летописи пр. Нестора по Кенигсберскому списку, в Зерцале Российских государей и в Синописе Киево-Печерском. – Б. м., первая четверть XIX в. – 26 + III л.

7. Берлинский, М. Ф.

План первобытной Киевской десятинной Богородицкой церкви с объяснениями онаго / М. Ф. Берлинский. – Санкт-Петербург : Тип. А. Смирдина, 1825. – 24 с., [1] л. ил.

8. Берлинський, М. Ф.

Історія міста Києва / М. Ф. Берлинський ; підгот. тексту до друку, передм. та комент. М. Ю. Браїчевського. – Київ : Наук. думка, 1991. – 314 с. : портр. – (Пам'ятки іст. думки України).

9. Берлинський, М. Ф.

Короткий опис Києва / М. Ф. Берлинський ; редкол.: М. Жулинський (голова) [та ін.] ; комент. Ю. Олійник. – [Репринтне видання 1820 р.]. – Київ : Час, 1990. – VIII, 224, IX–XVIII с. : іл. – (Серія книжкових пам'яток «Українські пропілеї»).

10. Берлинский, М.

Известие о Межигорской церкви / М. Берлинский // Труды и летописи Общества истории и древностей Российских. – Москва, 1830. – Ч. V, кн. 1. – С. 126–131.

11. Берлинский, М. Ф.

Историческое обозрение Малороссии и города Киева. Гл. 52–60 / М. Ф. Берлинский // Молодик на 1844 год : укр. лит. сб. – Санкт-Петербург : Тип. К. Жернакова, 1844. – Вып. 4. – С. 163–196.

12. Берлинский, М.

О городе Киеве (из рукописи г. Максима Берлинского 1803 г.) / М. Берлинский // Улей. – 1811. – Ч. 2, № 8. – С. 117–125.

13. Берлинский, М.

О Десятинной церкви в Киеве / М. Берлинский // Труды и летописи Общества истории и древностей Российских. – Москва, 1830. – Ч. V, кн. 1. – С. 106–123.

14. Берлинский, М.

О киевской академии / М. Берлинский // Соревнователь просвещения и благотворения. – 1819. – № 7. – С. 78–102.

15. Берлинский, М.

О могиле Аскольдовой в Киеве / М. Берлинский // Улей. – 1811. – Ч. 1, № 5. – С. 96–101.

16. Берлинский, М.

О находке серебряных слитков в развалинах Десятинной церкви в Киеве (их описание и вес) / М. Берлинский // Отечественные записки. – 1826. – Т. XXVIII, № 80. – С. 438–440.

17. Берлинский, М.

Объяснение изображений на медали, найденной в Чернигове в 1821 / М. Берлинский // Соревнователь просвещения и благотворения. – 1822. – № 1. – С. 56–74 ; Труды Вольного общества любителей российской словесности. – 1822. – № 1, ч. XII.

18. Берлинский, М.

Описание найденных недавно в Киеве разных старинных золотых и серебряных вещей / М. Берлинский // Украинский журнал. – 1824. – № 2. – С. 333–338.

19. Берлинский, М.

Покорение Киева Гедимином / М. Берлинский // Улей. – 1811. – Ч. 1, № 1. – С. 112–128.

20. Берлинский, М.

Правители города Киева от завоевания сего княжения великим князем литовским Гедымином (с 1320 до 1828 года) / М. Берлинский // Отечественные записки. – 1830. – № 119. – С. 478–492.

21. Берлинский, М.

Разделение Малороссии на полки / М. Берлинский // Улей. – 1811. – Ч. 1, № 3. – С. 197–203.

22. Берлинський, М.

Історія міста Києва / М. Берлинський // Київська старовина. Щорічник. – Київ, 1972. – С. 74–202.

23. Берлинський, М. Ф.

Історія міста Києва / М. Ф. Берлинський ; передм. та комент. П. Толочка // Київська старовина. – 1992. – № 1. – С. 84–114.

24. Berlinsky, M.

Auszüge aus der noch ungedrückten russischen Topographie von Kiew. Historische Übersicht der Stadt Kiew. Konstantinopel und St. Petersburg, der Orient und der Norden / M. Berlinsky // Eine Zeitschr., herausg. von Fr. Murchard und B. Heideke, Zweiter Jahrgang, Bd. II. – St. Petersburg, 1806. – S. 326–336.

II. Наукові історичні та краєзнавчі публікації про М. Ф. Берлинського

25. Ананьева, Т.

Производство знаний о киевских древностях в начале XIX века: протагонисты и статисты (по эпистолярным и мемуарным источникам) / Т. Ананьева // Наукові записки Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – 2009. – Т. 19, кн. 1. – С. 605–606, 626.

26. Максим Федорович Берлинский [1764–1848] // Чем славен киевлянин. Историческая мозаика от «А» до «Я». – Киев, 2015. – С. 25.

27. Брайчевський, М. Ю.

Максим Берлинський та його «Історія міста Києва» / М. Ю. Брайчевський // Берлинський М. Ф. Історія міста Києва / М. Ф. Берлинський. – Київ, 1991. – С. 5-20.

28. Брайчевський, М.

Передмова до публікації «Історія міста Києва» М. Берлінського / М. Брайчевський // Київська старовина. Щорічник. – Київ, 1972. – С. 74-82 (Ч. 1).

29. Видання з автографами українських діячів науки і культури : каталог колекції Національної історичної бібліотеки України / Нац. іст. Б-ка України ; уклад. Н. О. Горська ; ред.: О. І. Марченко, С. І. Смілянець, К. Г. Таранюк-Русанівський. – Київ : Вінніченко, 2018. – 416 с.

Зі змісту: Берлинський Максим Федорович. Авторський автограф М. Ф. Берлинського архімандриту, ректору Чернігівської семінарії Мелетію. – С. 44-47 : іл.

30. Гідрометеорологічна служба України : [про гідрометеорологічну діяльність М. Берлінського]. – Київ, 2015. – С. 7, 8–11, 195.

31. Гончаров, О. П.

М. Ф. Берлінський і Київський університет / О. П. Гончаров, А. І. Петровський // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Історія. – 2014. – № 4 (122). – С. 12–15.

32. Грицюта, О. О.

Наукові пошуки Історичного товариства Нестора-Літописця в галузі археології / О. О. Грицюта // Історія науки і техніки : зб. наук. пр. – Київ, 2018. – Т. 8, вип. 1 (12). – С. 118, 123, 125.

33. Грушевський, О. С.

Із старих дослідів про Київ та Київщину : [про М. Берлінського та І. Фундукля] / О. С. Грушевський // Київ. зб. історії й археології, побуту й мистецтва. – Київ, 1931. – Зб. 1. – С. 349–363.

34. Звагельський, В. Б.

Біля витоків української археології стояв наш земляк Максим Федорович Берлінський / В. Б. Звагельський // Червоний промінь. – Суми, 1982. – 22 трав. (№ 65–66). – С. 7.

35. Звагельський, В. Б.

Первый археолог Киева / В. Б. Звагельський // Уик-енд. – 1994. – № 37. – С. 9.

36. Ивакин, Г. Ю.

Колумб киевских древностей / Г. Ю. Ивакин // Берлінський М. Ф. Короткий опис Києва. – Київ, 1990. – С. 3–13.

37. Иконников, В. С.

Обзор переписки графа Румянцева с Берлинским / В. С. Иконников // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. – Киев, 1888. – Кн. 2. – С. 132 (Отд. 1).

38. Иконников, В. С.

Николай Петрович Румянцев : очерк из русской историографии / В. С. Иконников // Русская старина. – Санкт-Петербург, 1881. – Т. XXXII, вып. 9-12 (сентябрь-декабрь). – С. 226-232.

39. «Историк, археолог, педагог» : [про уроженца с. Нова Слобода Путивльського р-ну Сумської обл. М. Берлинського] // Софрониевский монастырь. Из истории Молчанской Печерской Рождества Пресвятой Богородицы пустыни / А. Луговской [та ін.]. – Киев, 2002. – С. 90-91.

40. Івакін, Г.

Дослідник стародавнього міста / Г. Івакін // Київ. – 1984. – № 9. – С. 163-168.

41. Кальницький, М.

Першопроходець киевознавства / М. Кальницький // Ве-чірній Київ. – 2014. – 21 серп. (№ 33). – С. 20-21.

42. Козинцева-Сахарова, П. В.

Киев, киевляне прежде и теперь / П. В. Козинцева-Сахарова. – Киев : Основа, 2006. – С. 6, 27.

43. Козинцева-Сахарова, П. В.

О сумрачном небосклоне современной жизни: к 240-летию рождения путивлянина-киевлянина М. Ф. Берлинского (1764–1848) и году ветеранов – 2005 / П. В. Козинцева-Сахарова. – Путивль ; Киев : Основа, 2004. – С. 40-55.

44. Максимович, М. А.

Поминка о М. Ф. Берлинском / М. А. Максимович // Временник Московского Общества истории и древностей. – 1850. – Кн. V. – С. 39-40.

45. Москальов, Д. В.

Максим Федорович Берлинський. Аналіз наукового добробку «антикварія» та присвяченої йому історіографічної традиції / Д. В. Москальов // Гуманітарний журнал. – 2008. – № 1-2 (37-38). – С. 138-148.

46. Москальов, Д. В.

Із щоденника київського історика Максима Берлінського / Д. В. Москальов // Архіви України. – 2014. – № 3. – С. 205-250.

47. Петровський, А. І.

Науково-педагогічна діяльність та творчий спадок патріарха української історичної науки М. Ф. Берлінського: до 250-річчя від дня народження видатного вченого / А. І. Петровський // Соціальна історія : наук. зб. – Київ, 2015. – Вип. X. – С. 5-10.

48. Петровський, А. І.

Перший голова університетського правління / А. І. Петровський // Київський університет : газета Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка – 2015. – № 4-5 (2244). – С. 5.

49. Погорілий, В. М.

Біля витоків досліджень історії України : до 245-річчя від дня народження М. Ф. Берлінського / В. М. Погорілий // Відлуння віків. – 2009. – № 1 (11). – С. 77-80.

50. Погорілий, В. М.

М. В. Закревський – автор першої енциклопедії пам'яток історії Києва / В. М. Погорілий // Праці Центру

пам'ятокзнавства. – Київ, 2011. – Вип. 19. – С. 159, 161, 163-165 ; Сіверщина в історії України : зб. наук. пр. – Київ ; Глухів, 2011. – Вип. 4. – С. 253-256.

51. Прибега, Л. В.

З історії охорони та реставрації пам'яток архітектури Києва / Л. В. Прибега // Українська академія мистецтв. – 2010. – Вип. 17. – С. 144-145.

52. Проценко, Л. А.

Історія Київського некрополя / Л. А. Проценко ; ред. В. С. Трубенко. – Київ : Укрбланквідав, 1995. – 413 с. – Імен. покажч.: с. 3, 64-65, 67, 106, 122, 281, 321, 329, 330.

53. Путивляне в Києве : воспоминания, раздумья / сост. П. В. Козинцева-Сахарова. – Киев : Основа, 2007. – 80 с.

Зі змісту: Исторические личности Путивльского уезда [М. Берлинський]. – С. 10, 13.

54. Рожановский, В.

Крупный историк Киева / В. Рожановский, А. Мирошниченко // Зеркало недели. – 1998. – 17 янв.

55. Савченко, В.

Берлинський Максим Федорович / В. Савченко, А. Серков // Яневський Д. Б. Проект «Україна». Архітектори, виконроби, робітники : у 3 т. – Харків, 2017. – Т. 1 : А–Г. – С. 140-141.

56. Семейкин, Н.

М. Ф. Берлинский, бывший ученик и учитель Киевской духовной академии и его учено-литературная деятельность / Н. Семейкин. – Киев, 1916. – [4], 230 с. – Відб. з Тр. Киев. духов. акад. – 1915. – № 4, 6, 9 ; 1916. – № 2-3, 4, 9-10.

57. Сидоренко, В. О.

М. Ф. Берлінський – історик Києва : до 200-річчя з дня народження / В. О. Сидоренко // Український історичний журнал. – 1964. – № 4. – С. 129-130.

58. Толочко, П. П.

Перша історія Києва. Передмова до “Истории Киева” М. Берлінського / П. П. Толочко // Київська старовина. – 1992. – № 1. – С. 82–83.

59. Туркевич, В.

Він любив Київ як власну долю / В. Туркевич // День : щоденна газета. – 2014. – 8-9 серп. (№ 145-146). – С. 13.

60. Туркевич, В.

Літописець Києва / В. Туркевич // Історичний календар’2004. – Київ, 2004. – Вип. 10. – С 400-403.

61. Туркевич, В.

Літописець Києва / В. Туркевич // Пам’ять століть. – 2005. – № 2. – С 72-75.

62. Федорова, Л. Д.

Становлення і розвиток киевознавства (кінець XVIII – початок XX ст.) / Л. Д. Федорова // Регіональна історія України : зб. наук. ст. – Київ, 2011. – Вип. 5. – С. 179, 181, 183.

63. Черняков, І.

Максим Берлінський – перший історик Києва / І. Черняков // Відлуння віків. – 2005. – № 2. – С. 68-71.

64. Черняков, І.

Перший історик Києва М. Берлінський / І. Черняков // Слово Просвіти. – 2005. – 11-17 серп. – С. 10.

65. Штонь, І.

За любов, дружбу й гідрометслужбу! / І. Штонь // Надзвичайна ситуація. – 2006. – № 11 (листопад). – С. 52-53.

66. Щербина, В. И.

Первый киевский археолог М. Ф. Берлинский / В. И. Щербина // Киевская старина. – 1896. – № 12. – С. 396-417 .

67. Щербина, В. И.

Первый киевский археолог М. Ф. Берлинский / В. И. Щербина. – Киев, 1897. – [2], 23 с. – Відб. з: Киевская старина. – 1896. – № 12.

III. Архівні матеріали, які містять відомості про життя та діяльність дослідника

1. Матеріали Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ІР НБУВ)

68. *Семейная переписка Берлинских*. Выдержки из дневника М. Ф. Берлинского за 1806–1845 гг. // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1057. 54 арк. Копії нач. ХХ в.

69. *Дело о назначении титулярного советника* Максима Берлинского преподавателем Киевской Академии, 19-20 октября 1807 г. // ІР НБУВ. Ф. 160. Спр. 1203. 7 арк.

70. *План города Киева* (с показанием древних сооружений и урочищ). Составил М. Берлинский. 1816 г. // ІР НБУВ. Ф. 846. Оп. 16. Спр. 22036.

71. *План города Киева*. Составил М. Берлинский. 1819 г. // ІР НБУВ. Ф. 279. Од. зб. 2818. Кошія із зібрання О. Новицького.

72. *Листи М. Берлинського до М. Рум'янцева:*

Лист від 26 травня 1815 р. // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10761.

Лист від 2 вересня 1815 р. // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10762.

Лист від 6 жовтня 1815 р. // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10763.

Лист від 15 грудня 1815 р. // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10767.

Лист від 2 січня 1816 р. // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10768.

Лист від 20 лютого 1816 р. // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10769.

Лист від 19 липня 1816 р. // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 10770.

73. Листи Матвія Берлинського до Максима Берлинського:

Лист від 14 грудня 1808 р. (з Санкт-Петербурга) // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1048–1052.

Лист від 7 листопада 1816 р. // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 11139.

Лист від 11 липня 1831 р. (з Царського Села) // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1048–1052.

74. Листи М. Берлинського до М. Максимовича [1834–1838] // ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 5117–5120.

75. [Берлинский И.] Берлинским Максиму Федоровичу и Анне Петровне. Лист: 27 октября 1838 г. (из Санкт-Петербурга) // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1053.

76. Балабуха Иван Петрович – Берлинскому Максиму Федоровичу. Ведущее письмо: 7 июля 1839 г. // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1054. 2 арк.

77. Лист Максима Берлинського, датований 29 квітня 1847 р. // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1055.

78. [Берлинский]. И[...] Мо[...] священник – Семейкину Н. Н. Письмо со сведениями о роде Берлинских. От 1 декабря 1911 г. // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1058. 2 арк.

79. Берлинский Максим Федорович, о нем. Вставки к курсовому сочинению. Семейкин Н. 1911–1912 гг. // ІР НБУВ. Ф. 175. Спр. 1047. 62 арк.

80. Щербина, В. Семейкин Н. М. Ф. Берлинский, бувший ученик и учитель Киевской Духовной Академии и его учено-литературная деятельность: [рецензія, опублікована в 4-ій книзі журналу Україна за 1924 рік] // ІР НБУВ. Ф. X. Спр. 18515. 4 арк.

2. Матеріали Центрального державного історичного архіву України в м. Києві (ЦДІАК)

81. Дело Канцелярии Попечителя Киевского учебного округа «О поручении Инспектору Киевской гимназии Берлинскому исправления должности Директора Училищ Киевской губернии» // ЦДІАК. Ф. 707. Оп. 1. Спр. 2.

82. Дело Канцелярии Попечителя Киевского учебного округа «Об увольнении от службы инспектора Киевской гимназии Берлинского и о назначении ему пенсии» // ЦДІАК. Ф. 707. Оп. 1. Спр. 92.

83. Дело Канцелярии Попечителя Киевского учебного округа «Об учреждении в Киеве Лицея по переводе одного из Кременца» // ЦДІАК. Ф. 707. Оп. 1. Спр. 589.

84. Дело Канцелярии Попечителя Киевского учебного округа «О составлении штата Лицея, перевезенного из Кременца в Киев и об учреждении вместо одного Университета Св. Владимира» // ЦДІАК. Ф. 707. Оп. 1. Спр. 592.

3. Матеріали Державного архіву м. Києва (ДАК)

85. *Дело № 9 Правления Императорского Университета* Св. Владимира «Об открытии Правления Университета Св. Владимира, определении в оное чиновников и о произведении им жалования» // ДАК. Ф. 16. Оп. 370. Спр. 9.

86. *Протоколи засідань правління Університету* Св. Володимира за 1834 р. (Т.1) // ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 1967.

87. *Дело с ведомостями об успехах* в поведении учеников за 1826 г. (Списки о службе чиновников Киевской гимназии и училищ Киевского повета за 1826 г.) // ДАК. Ф. 108. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 298 зв.–300. Формулярний список Берлинського.

88. *Дело канцелярии Киевской Дирекции* училищ «Об изъявлении признательности чиновникам и учителям Киевской гимназии и Директорам училищ Киевской губернии» // ДАК. Ф. 108. Оп. 3. Спр. 53.

IV. Матеріали довідково-енциклопедичних видань про М. Ф. Берлинського

89. *Берлинский Максим Федорович* // Справочный словарь о русских писателях и ученых, умерших в XVIII и XIX столетиях и список русских книг с 1725 по 1825 гг. / сост. Г. Геннади. – Берлин, 1876. – Т. I : (А–Е). – С. 81.

90. *Берлинский (Максим Федорович)* // Энциклопедический словарь / издатели : Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон ; под. ред. проф. И. Е. Андреевского. – Санкт-Петербург, 1891. – Т. 3^А : Бергер–Бисы. – С. 545.

91. *Берлинский Максим Федорович* // Венгеров С. А. Критико-биографический словарь русских писателей и ученых (от начала русской образованности до наших дней). – Санкт-Петербург, 1892. – Т. III : Бенни–Боборыкина. – С. 87–88.

92. *Серебренников, В.* Киевская академия с половины XVIII века до преобразования ее в 1819 году / В. Серебренников. – Киев : Тип. Императорского Университета Св. Владимира Н. Т. Корчак-Новицкого, 1897. – С. 60.

93. *Берлинский Максим Федорович* // Русский биографический словарь / Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского Исторического Общества А. А. Половцова. – Санкт-Петербург : Тип. Главного упр. уделов, 1900. – Т. 2 : Алексинский–Бестужев-Рюмин. – С. 745–746.

94. Знавець київських старожитностей. До 230-річчя від дня народження М. Берлінського (1764–1848) // Календар знаменних і пам'ятних дат. 17 серпня '94. III квартал : реком. бібліогр. довідник. – Київ : Нац. парлам. б-ка України, 1994. – С. 43–47.

95. Берлінский Максим Федорович // Русский биографический словарь : в 20-ти т. / сост.: П. Каллиников, И. Корнеева. – Москва : ТЕРРА, Книжный клуб, 1998. – Т. 2 : Б–Благодарзмов. – С. 353–354.

96. Берлінський (Берлінський) Максим Федорович // Енциклопедія Сумщини (матеріали) / за ред. В. Б. Звагельського. – Суми : Мрія-1 ЛТД, 1999. – Вип. III : Діячі науки. – С. 10–11.

97. Звід пам'яток історії та культури України : енциклопед. вид. у 28 т. Т. 1 : Київ / Ін-т історії України НАН України та ін. ; редкол.: В. А. Смолій (голов. ред.) та ін. – Київ, 1999 - .

Кн. 1, ч. 1 : А–Л. – 1999. – Імен. покажч.: Берлінський М. Ф.: с. 11, 19, 116, 117, 135, 195, 201, 470, 523.

Кн. 1, ч. 2 : М–С. – 2004. – Імен. покажч.: Берлінський М. Ф.: с. 823, 824, 977.

Кн. 1, ч. 3 : С–Я. – 2011. – Імен. покажч.: Берлінський М. Ф.: с. 1230, 1277, 1294, 1309, 1504, 1520, 1645, 1646, 2083.

98. Хижняк, З. І.

Берлінський Максим Федорович / З. І. Хижняк // Києво-Могилянська академія в іменах XVII–XVIII ст. : енциклопед. вид. – Київ, 2001. – С. 66-68, 360, 482, 505.

99. Берлинський Максим Федорович (1764–1848) // Енциклопедія історії України : у 10 т. / Ін-т історії України НАН України ; редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – Київ, 2003. – Т. 1. – С. 239.

100. Берлинський (Берлінський) Максим Федорович // Сумщина в іменах : енциклопед. довідник / голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 33.

101. Павленко, Ю. В.

Берлинський Максим Федорович / Ю. В. Павленко // Кияни : біогр. словник. – Київ : Фенікс, 2004. – С. 30 : портр.

102. Панібудьласка, А.

Берлинський Максим Федорович (1764–1848) / А. Панібудьласка // Видатні постаті України : біогр. довідник – Київ, 2004. – С. 87–88.

103. Катаргіна, Т.

Берлинський Максим Федорович / Т. Катаргіна // Видатні діячі науки і культури Києва в історико-краєзнавчому русі України : біогр. довідник. – Київ, 2005. – Ч. 1. – С. 67-70.

104. Максим Берлинський // Київ : іст.-біогр. енциклопед. словник / відп. ред. Ю. О. Храмов. – Київ : Фенікс, 2007. – С. 575-576.

105. Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки на 2009 рік / Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд. Л. І. Ніколюк ; наук. ред. П. І. Рогова. – Київ, 2008 – С. 92.

106. Пономарьов, В. М.

Рік української історії : календар-довідник / В. М. Пономарьов. – Тернопіль : Богдан, 2012. – С. 258–259.

107. Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2014 рік / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; упоряд. О. К. Линник. – Суми, 2013. – С. 8.

108. Рожнятовська, О.

Патріарх київських старожитностей (до 250-річчя від дня народження М. Берлинського (1764–1848) / О. Рожнятовська // Дати і події, 2014, друге півріччя : календар знаменних дат № 2 (4) / Нац. парлам. б-ка України ; уклад.: В. Кононенко (кер. проекту) та ін. – Київ, 2014. – С. 41-45 (17 серп.).

V. Матеріали наукових конференцій, присвячених М. Ф. Берлінському

109. Максим Берлінський – історик, педагог, релігійний діяч : матеріали наук.-практ. конф., 30 жовт. 2009 р., м. Путивль / УПЦ, Конотоп.-Глухів. єпархія та ін. ; редкол.: С. В. Тупик та ін. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – 80 с. : іл.

Зі змісту:

Пинькевич Н. В. Діяльність М. Ф. Берлінського у вивченні історії України. – С. 8–13.

Погорілий В. М. Релігійна діяльність М. Ф. Берлінського. – С. 13–17.

Черняков І. Т. Нова Слобода – батьківщина М. Ф. Берлінського. – С. 4–8.

Черняков І. Т. Відношення М. Ф. Берлінського до природи. – С. 17–19.

110. Двадцять третя всеукраїнська наукова конференція молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів, присвячена 100-річчю Національної академії наук України : матеріали конф., 20 квіт. 2018 р. / Ін-т досліджень наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України. – Київ, 2018.

Зі змісту:

Грицюта О. О. «Перший Київський Археолог» М. Ф. Берлінський. – С. 39–41.

111. Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти : зб. матеріалів Міжнар. наук.-

практ. конф., присвяч. 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського (Київ, 27 берез. 2014 р.) / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; редкол.: О. П. Реєнт (голова), В. П. Капелюшний, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. – Київ : Фоліант, 2014. – 476 с.

Зі змісту:

Горська Н. Авторські інскрипти на книгах М. Ф. Берлінського та М. О. Максимовича (з колекції Національної історичної бібліотеки України). – С. 35–39.

Паращук М. «Історія міста Києва» М. Ф. Берлінського як початок вітчизняної історіографії. – С. 100–104.

Петровський А. Взаємини Максима Берлінського та Михайла Максимовича (за матеріалами епістолярної спадщини). – С. 109–115.

Соколов В., Куций А., Куций С. Метеорологічні практики Максима Берлінського. – С. 104–109.

Федорова Л. Участь учених Університету Св. Володимира у діяльності Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва. – С. 143–146.

112. Другі киевознавчі читання: історія та етнокультура. До 100-річчя Української революції 1917–1921 рр. : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29 берез. 2017 р.) / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; редкол.: О. П. Реєнт (голова), В. П. Капелюшний, І. К. Патриляк, М. В. Борисенко, А. П. Коцур, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. – Київ : Фоліант, 2017. – 502 с.

Зі змісту:

Гончаров О. Інформація щодо виконання рекомендацій Міжнародної науково-практичної конференції

«Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти» (2014 р.). – С. 50–53.

113. Конотопські читання. Випуск V. Збірник публікацій за результатами Конотопських читань 2014 року. – Донецьк : Ноулідж (Донецьке відділення), 2014. – 274 с.

Зі змісту:

Гончаров О. П., Петровський А. І. Видатний вчений, педагог, особистість: до 250-річчя від дня народження М. Ф. Берлинського. – С. 25–32.

VI. Інтернет-матеріали про М. Ф. Берлінського

114. *Берлінський Максим Федорович* (1764–1848 рр.) [Електронний ресурс] // Веб-портал «Музейний простір». – Режим доступу: <http://prostir.museum.ua/post/27623>. – Дата звернення: 12.02.2020.

115. *Берлінський Максим Федорович* // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Берлінський_Максим_Федорович. – Дата звернення: 12.02.2020.

116. *Берлінський Максим Федорович* [Електронний ресурс] // WWW Енциклопедія Києва. – Режим доступу: wek.kiev.ua/uk/Берлінський_Максим_Федорович. – Дата звернення: 12.02.2020.

117. *Берлінський Максим Федорович (17.08.1764–18.01.1848)* [Електронний ресурс] // ДНПБУ ім. В. О. Сухомлинського. – Режим доступу: <http://dnpb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/видатні-педагоги/берлінський-м-ф/>. – Дата звернення: 12.02.2020.

118. *Берлінський Максим Федорович* (1764–1848): педагог, просвітитель [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека Князева. Українська еліта. – Режим доступу: http://ebk.net.ua/Book/synopsis/ukrainska_elita/part1/020.htm. – Дата звернення: 12.02.2020.

119. *Берлінський Максим Федорович – історик, археолог* [Електронний ресурс] // Інтернет-блог відділу краєзнавчої літератури та бібліографії Публічної бібліотеки імені Лесі Українки «Кияни від А до Я». Середя 6 серпня

2014 р. – Режим доступу: <http://kraykiev.blogspot.com/2014/08/blog-post.html>. – Дата звернення: 12.02.2020.

120. Берлинский Максим Федорович [Електронний ресурс] // Википедія. Свободная энциклопедия. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Берлинский,_Максим_Фёдорович. – Дата звернення: 12.02.2020.

121. Берлинский Максим Федорович [Електронний ресурс] // «Киевский календарь». 17 августа 1764. – Режим доступу: <http://calendar.interesniy.kiev.ua/Event.aspx?id=860>. – Дата звернення: 12.02.2020.

122. Брайчевський, М.

Максим Берлинський та його історія міста Києва [Електронний ресурс] / М. Брайчевський // Веб-портал «Мислене древо». – Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Kyiv/1991Berlinsky/Preface.html>. – Дата звернення: 12.02.2020.

123. Вулиця Максима Берлинського [м. Київ, Шевченківський район] [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Вулиця_Максима_Берлинського. – Дата звернення: 16.01.2020.

124. Головченко, В.

Максим Берлинський и его «Описание Киева» [Електронний ресурс] / В. Головченко // Веб-портал «Мислене древо». – Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/ru/Sci/History/Kupola/Vol04/Berlinsky.html>. – Дата звернення: 12.02.2020.

125. Гончаров, О.

До ювілею киевознавця: М. Ф. Берлинський (1764–1848) [Електронний ресурс] / О. Гончаров, А. Петровський // Веб-портал КМО НСКУ. – 8 серпня 2014 року. – Режим

доступу: <http://nsku.org.ua/?p=5564>. – Дата звернення: 12.02.2020.

126. Кальницький, М.

Першопроходець киевознавства: минулої неділі, 17 серпня, виповнилося 250 років від дня народження Максима Федоровича Берлінського – зачинателя наукової історіографії Києва та археологічного дослідження київських старожитностей [Електронний ресурс] / М. Кальницький // Вечірній Київ. – 2014. – 21 серп (№ 33). С. 20–21 – Режим доступу: <https://starovina.livejournal.com/185447.html>; <http://analiticbase.nlu.org.ua/?arg5=Берлінський&rubr=df68b8507bc7878db78757ae63f597a0>.

127. Петровський, А. І.

Перший голова університетського правління / А. І. Петровський // Київський університет: газета Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка – 2015. – № 4–5 (2244). – С. 5. – Режим доступу: <http://kunews.knu.ua/pershijj-golova-universitetskogo-pravlinnya/>. – Дата звернення: 12.02.2020.

128. Рожановский, В.

Крупный историк Киева [Електронний ресурс] / В. Рожановский, А. Мирошниченко // Зеркало недели. – 1998. – № 3 (17–23 янв.). – Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/krupnyu_istorik_kieva.html. – Дата звернення: 12.02.2020.

129. Тронько П. Т.

Берлінський Максим Федорович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2003. – 688 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Berlynskyj_M – Дата звернення: 12.02.2020.

130. Туркевич, В.

Він любив Київ як власну долю [Електронний ресурс] / В. Туркевич // День : щоденна газета. – 2014. – 8–9 серп. (№ 145-146). – Режим доступу: <http://m.day.kiev.ua/uk/article/poshta-dnya/vin-lyubiv-kiyiv-yak-vasnu-dolyu>. – Дата звернення: 12.02.2020.

131. Туркевич, В.

Він любив Київ, як власну долю: 6 серпня історику Максиму Федоровичу Берлінському виповнилося б 250 років [Електронний ресурс] / В. Туркевич // Веб-портал «Україна Incognita». 6 серпня 2014 р. – Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua/vin-lyubiv-kiyiv-yak-vasnu-dolyu.html>. – Дата звернення: 12.02.2020.

VII. Ілюстрації

132. [*М. Ф. Берлинський : портрет*] // Берлинський М. Ф. Краткое описание Киева / М. Ф. Берлинский. – [Репринтне видання 1820 р.]. – Киев, 1991. – С. IV.

133. [*М. Ф. Берлинський : портрет*] // Берлинський М. Ф. Історія міста Києва / М. Ф. Берлинський. – Київ, 1991. – С. 2. – (Пам'ятки історичної думки України).

134. [*М. Ф. Берлинський : портрет*] // Максим Берлінський – історик, педагог, релігійний діяч : матеріали наук.-практ. конф., 30 жовт. 2009 р., м. Путивль. – Ніжин, 2011. – 1-а с. обкл.

135. [*М. Ф. Берлинський : портрет*] // Проценко Л. А. Історія Київського некрополя / Л. А. Проценко. – Київ, 1995. – С. 64.

Іменний покажчик

- Ананьева, Т. 25
Андреевский, И. Е. 90
Балабуха, И. П. (76)
Берлинская, А. П. (75)
Берлинский, И. (75), (78)
Берлинський, Матвій (73)
Борисенко, М. В. 112
Брайчевський, М. Ю. 8, 27, 28, 122
Брокгауз, Ф. А. 90
Венгеров, С. А. 91
Гедимін, князь (19), (20)
Геннади, Г. 89
Головченко, В. 124
Гончаров, О. П. 31, 111-113, 125
Горська, Н. О. 29, 111
Грицюта, О. О. 32, 110
Грушевський, О. С. 33
Ефрон, И. А. 90
Жулинський, М. 9
Закревський, М. В. (50)
Звагельський, В. Б. 34, 35, 96, 100
Иконников, В. С. 37, 38
Івакін, Г. Ю. 4, 36, 40
Каллиников, П. 95
Кальницький, М. 41, 126
Капелюшний, В. П. 111, 112
Катаргіна, Т. 103
Козинцева-Сахарова, П. В. 42, 43, 53
Кононенко, В. 108
Корнеева, И. 95
Коцур А. 112
Куций, А. 111
Куций, С. 111
Линник, О. К. 107
Луговской, А. 39
Максимович, М. О. 44, (74), (111)
Марченко, О. І. 29
Мелетій, архимандрит (29)
Мирошниченко, А. 54, 128

- Москальов, Д. В. 45, 46
Ніколюк, Л. І. 105
Новицький, О. 71
Олійник, Ю. 9
Павленко, Ю. В. 101
Панібудьласка, А. 102
Паращук, М. 111
Патриляк, І. К. 112
Петровський, А. І. 31, 47, 48,
111, 113, 125, 127
Пинькевич, Н. В. 109
Погорілий, В. М. 49, 50, 109
Пономарьов, В. М. 106
Прибега, Л. В. 51
Проценко, Л. А. 52, 135
Реєнт, О. П. 111, 112
Рогова, П. І. 105
Рожановський, В. 54, 128
Рожнятовська, О. 108
Румянцев, М. П. (37), (38),
(72)
Савченко, В. 55
Семейкин, Н. 56, (78), (79),
80
Серебренников, В. 92
Серков, А. 55
Сидоренко, В. О. 57
Смілянець, С. І. 29
Смолій, В. А. 97, 99, 129
Соколов, В. 111
Таранюк-Русанівський, К. Г.
29
Терес, Н. В. 111, 112
Толочко, П. П. 23, 58
Тронецький, П. Т. 129
Трубенко, В. С. 52
Тупик, С. В. 109
Туркевич, В. 59-61, 130, 131
Федорова, Л. Д. 62, 111
Фундуклей, І. (33)
Хижняк, З. І. 98
Храмов, Ю. О. 104
Черняков, І. 63, 64, 109
Штонецький, І. 65
Щербина, В. І. 66, 67, 80
Яневський, Д. Б. 55

Науково-бібліографічне видання

Берлінський Максим Федорович
Біобібліографічний покажчик

Науковий редактор *Олександр Реснт*

Укладачі: *Олександр Гончаров,*
Андрій Петровський,
Зейтуна Мусіна

Редактор *Тетяна Приліпко*

Комп'ютерна верстка і дизайн *Леонід Мигаль*

На обкладинці портрет М. Ф. Берлінського, XIX ст.

Підписано до друку 15.09.2021 р.
Формат 60x84 1/16. Друк офсетний. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 1,8. Обл.-вид. арк. 1,65. Наклад 300 прим.
Зам. № 76-2020

Надруковано ПП «ПФ «Фоліант»
00121, м. Київ, вул. Семенівська, 13
тел. (098) 513-54-49

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4631 від 14.10.2013 р.

